

עבודה זרה מג

עניין: בי כנישתא דשף ויתבי בנהרדעא

הערות

* בי כנישתא דשף ויתבי בנהרדעא – פי' בגלות יכניה וסיעתו, כד אתו לנהרדעא בנו כנישתא ויסדוה באבנים ועפר דאיתאיו בהדיהו מבית המקדש, והווי קריין ליה "כי רצו עבדיך את אבניה" (תהלים קב, טו) וגו', וקרייהו שף יתבי, כלומר שנסע מקדש וישב שם והווי שכינה עמהו, כדאמרינן בבבלי היכא שריא שכינה? רב אמר: בכנישתא דהוצל, ושמואל אמר: בכנישתא דשף יתבי, שף יתבי בנהרדעא וכנישתא דהוצל קרובה לבית המדרש של עזרא הסופר למטה מנהרדעא. (שץ א)

ילקוט המאירי – ר"ה כד:

שם. דשף ויתבי בנהרדעי וכו', שבנאוהו מאבני ירושלים ומעפרה, וכמו שפי' רש"י וכו' במס' ע"ז דף מ"ג ע"ב, ובכתבי הנוסע ר' בנימין מטויליא ז"ל נמצא שיש עיר במדינת נהרדעי ושמה פשייתוב שנבנה מאבני ירושלים ומעפרה, והנה כמה מהחוקרים נלאו למצא פשר שם עיר זה פשייתוב, וי"ל עפ"מ ש' במרכבת המשנה פ"ב מהל' בית הבחירה הל' י' שדרך חז"ל שדרשו שם לועז שהם ב' מלות בלה"ק, וכדדרשי' במס' ב"ב דף כ"ה ע"ב מאי אורי' אורי יה, שהיא מלה פורסית וכמ"ש רש"י וכו' שם, וכן במס' ע"ז דף כ"ד ע"ב כמאן קרי פרסאי לנדה דישתנא, כי דרך נשיא לי, וכן בכ"מ, וא"כ י"ל כי שם זה פשייתוב מורכב נמי מב' מלות אלו בל' הגמ' שף ויתבי ע"ש שעשאוהו מאבני ירושלים, ודו"ק.

שו"ת חתם סופר יו"ד סי' רסד

דין אחד להם. אבל דבריו תמוהים ונעלים ממנו ש"ס ערוך דע"ז נ"ב ע"ב דמזבח ששקצו אנשי יון היה חולין גמורים, ומצאו לו מקרא מלא ובאו בה פריצים וחללוהו מכיון שבאו בה פריצים נתחללה, ופירש"י מכיון שנכנסו נכרים להיכל יצאו כליו לחולין וכיון דנפקו לחולין קנינהו בהפקירה עכ"ל, וא"כ לא היה בו משום איסור נתיצה. וכן צריכים לומר במ"ש רש"י במגילה כ"ט ע"א ד"ה דשף ויתבי, ובנאוהו יכני' וסיעתו מאבנים ועפר שהביאו עמהם בגלותן לקיים מ"ש כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו עכ"ל, וקשה מי התיר להוריד מקדושת בית המקדש ללביית הכנסת, אע"כ כיון שבאו בה פריצים נתחללו. [וצ"ע קצת דהא גלות יכני' הי' ראשונה קודם חורבן בהמ"ק כמבואר פרק קמא דמגילה י"א ע"ב]:

הערות על שו"ת חתם סופר

(ה) רבים תמהו מנין לומר שהאבנים והעפר היו מבית המקדש, וביותר שרש"י עצמו פירש בר"ה כ"ד ע"ב ד"ה דשף, ובע"ז מ"ג ע"ב ד"ה דשף, שמאבני ירושלים בנאוה. ויש שתי' שעיקר סמיכת הקושיא היא על הערוך ערך שף שכ"כ שהאבנים והעפר היו מבית המקדש - ליקוטי הערות, ע"ש.

מעשי למלך על הרמב"ם

פ"א מבית הבחירה ה"א אות יא

והנה צומי דרך ארץ פי' השלום איחא חיל ארציל איל סקנים לישאל אהם נכוחס להחריב את ציט ולסגלות את צי' שאלים צלומס ואני נוחל לכס וס ענס קאלו סלום ירושלים יסליו לוסדך ולווער דכסו את סלום העיר ולווער למען אחי ורעי אלדכס סלום צך וכי צקי מי וזיל וני האיע יכא ד' סלום סמחילת עת סגס סמורצן וסגלות סלוי צסאלת סלום ירושלים ולצנו לא יחזר לסלול סמיד צלומס וסעוועו כועסעו לסלול על איכות וססות איי וירושלים וסקוס עקס צכל פכטי ודוקדוקי ולסספוקס להסיצ מלצנים ועסס סקדוסים ולסצנס כווי סמליי סעסו צגלות יכני' סוולך וכדליחא צריס דק כי צי' כנישתא דשף ויתבי צנכרדעא ופיכטי דכי כי רצו עבדיך את אבני' ואת עפרס יסוכו סיכיי וסיעתו כסילאו וירושלים הצי' עוסס מלצני' ועסס מצי' סווקס וצו צנכרדעא ציככס וקדוהו צלומס מלצני' וצלומס עסר ויקסס גיכ מהל' דריצ' דריצ' ולליון דורס אין לס סלא דכסו לליון וסל חזין גס צצית רלשון דכסו סלומס ועסו זכר לס (והנס צסיס מלצני' ציסיק ועססס לצי' לסקסות איך סי' רלשון לסקסור וליקס מלצני' ציסיק ועססס לצי' לסקסות איך סי' צנכרדעא לוונס לזעטי י"ל צפסיעו דספסו צעווק סחמ ציסיק דסס ליכא איסור סתריס וסחילת דסל קיימיל עסילות לא כסקסו איכ ספסו סס ולקסו מלצני' וועססס וכן רלשי צצית סעסס סלס סילא מוסס סכי אסילתא אסחיתא דיכולין לספסו סחמ סקסע ציסיק דסל קיימיל עסילות לא כסקסו וסלס):

חשב האפוד ח"ב סי' נז

ובר מן דין דברי הערוך תמוהים מאד, כי גלות יכניה היתה י"א שנים לפני גלות דקיהו כמבואר בפסוקים סוף מלכים, וכמו שפירש רש"י בגיטין פ"ח ע"א ועוד מקומות, והבית חרב רק בגלות דקיהו אבל בגלות יכני' הי' בית המקדש עדיין על תלו, ואין אפשר שיכני' וגלותו לקחו אתם מאבני בית המקדש ועפרה. ועל כרחו צריכים לנו לפרש דברי הערוך, או שגם הוא אין כוונתו אלא לאבני ירושלים וקורא את ירושלים עיר הקדש בית המקדש כעין דברי הרמב"ם ריש פ"ד דראש השנה שכל ירושלים נקראת מקדש, ואע"פ שבערוך איחא בית המקדש אולי זה לא דוקא, או שאין כוונת הערוך שלקחו אבנים מבית המקדש אלא שהיו בירושלים אבנים ועפר שהיו רגילים לקחת מהם לצורך צדק הבית ומאלה האבנים לקח יכני' וגלותו, ולפי זה אין גם מדברי הערוך רא' להחזיר לקחת מאבנים של בית המקדש ממש לצורך בית הכנסת או תיבה.

מקדש וישב שם עכ"ל הערוך הנוגע לענינו. והנה לפי פי' הערוך שהאבנים של הא"י כי כנישתא היו מאבני בית המקדש יש ללמוד שיותר לקחת מאבני בית המקדש ולסקסם צצין בית הכנסת, ואס כן כל שכן שיותר להסחמס צצין מאבני המקדש לצורך צימה אשר קדושתה גדולה מקדושת בית הכנסת. אבל לפי פירושו של רש"י שהיו אלה האבנים מאבני ירושלים אין לנו מקור להחזיר לקחת מאבני המקדש לצורך בית הכנסת או לצורך צימה, ועיין בתהלים ק"ב צפסוק כי רצו עבדיך את אבניה כי גס סס פי' רש"י לפי דרכו וז"ל ומדרש אגדה כסילא יכני' וגלותו נסאו עססס מאבני ירושלים ועפרה לצי' לסס צצצל בית הכנסת, הנה גס כאן פירש"י אבני ירושלים ולא אבני בית המקדש, ואס נעמיד הדבר צפלוגתא צין רש"י והערוך אין צידינו להכריע להלכה נגד רש"י, ועלינו להסמיר צזה.